

MIESTNA ŠTÁTNA SPRÁVA STAROSTLIVOSTI O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Jozef KLINDA

LOCAL STATE ADMINISTRATION OF ENVIRONMENTAL CARE IN THE SLOVAK REPUBLIC

METES

Motivation - Education - Trust - Environment - Safety 2020

ABSTRAKT

Príspevok sa zaoberá problematikou vývoja osobitnej štátnej správy v oblasti životného prostredia, inštitucionalizácie starostlivosti o životné prostredie a podpory starostlivosti o životné prostredie formou štátnych environmentálnych fondov v Slovenskej republike.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: vývoj, environment, štátna správa, environmentálny fond

ABSTRACT

The paper deals with the development of a special state administration in the field of the environment, the institutionalization of environmental care and the support of environmental care in the form of state environmental funds in the Slovak Republic.

KEYWORDS: development, environment, state administration, environmental fund

Úvod

Za uplynulých 30 rokov vznikla na Slovensku dvakrát samostatná miestna štátna správa starostlivosti o životné prostredie.

Miestna štátna správa starostlivosti o životné prostredie

Po zrušení národných výborov za uplynulých 30 rokov vznikla na Slovensku dvakrát samostatná miestna štátna správa starostlivosti o životné prostredie priamo v riadení **Slovenskej komisie životného prostredia (SKŽP)**, v roku 1992 pretransformovanej na **Ministerstvo životného prostredia SR (MŽP)**, čo pre ňu v konaní znamenalo značnú nezávislosť od iných ústredných a miestnych orgánov štátnej správy.

Prvá úspešne napomáhala zlepšovať environmentálnu kvalitu v regiónoch v rokoch 1991-1996 a druhá v rokoch 2004-2013.

Prvú na všetkých úrovniach ustanovil 17.12.1990 s účinnosťou od 1.1.1991 **zákon SNR č.595/1990 Zb. o štátnej správe pre životné prostredie**. Jeho návrh, ktorý vypracovala po 1.7.1990 trojčlenná skupina odborníkov SKŽP pod vedením I. Zimanovej, predložil na schvaľovacie konanie jej predseda – minister I. Tirpák. Zákon ustanovil **38 okresných úradov životného prostredia (OÚŽP)** a v ich riadení **121 obvodných úradov životného prostredia (ObÚŽP)**, ktoré boli aj stavebnými úradmi so sídlami skoro vo všetkých mestách. Táto štátna správa sa podľa politických proklamácií naozaj najviac „priblížila k občanovi“ a v medziach zákonov značne obmedzila zbytočný formalizmus a byrokráciu.

Prednostovia OÚŽP boli vyberaní tromi konkurznými komisiami na SKŽP, zloženými z odborníkov jej aparátu, ktorých nezaujímala politická príslušnosť uchádzačov, ale odbornosť a riadiace schopnosti. Po nástupe do funkcie totiž museli preukázať schopnosť vybudovať a riadiť environmentálnu štátnu správu vo svojej pôsobnosti.

Väčšina prednostov sa aj osvedčila a dokázala vytvoriť základy dnešnej miestnej štátnej správy starostlivosti o životné prostredie. Patrili k priekopníkom environmentalistiky, na ktorých, žiaľ, environmentálna historiografia zabúda.

Viacerých z nich za svoje nekompromisné postoje vo výkone štátnej správy neskôr odstavili. Odbornosť často nahradili politické turbulencie s dosadzovaním nevolených nominantov politických zoskupení.

Celkove tak vznikla racionálna **trojstupňová sústava 161 orgánov štátnej správy pre životné prostredie**, v ktorej najvyšší stupeň tvorili dva ústredné orgány – SKŽP a **Slovenská inšpekcia životného prostredia (SIŽP)**. Okrem významného právneho postavenia mali OÚŽP dosah aj na prvý **Štátny fond životného prostredia SR**, lebo v rámci okresov sústredzovali a posudzovali žiadosti o dotácie, ktoré súhrnne v odporúčanom poradí posudzovala rada fondu. Okrem objektivity boltak uplatnený aj princíp subsidiarity, lebo sa zohľadňoval názor z okresov, kde najlepšie poznali miestnu environmentálnu situáciu. V prípade, že by v niektorom okrese neopodstatnene preferovali niektorého žiadateľa, odborníci v rade fondu dokázali túto skutočnosť odhaliť a posúdiť oprávnenosť žiadosti.

Napriek odbornými argumentmi podloženým protestom aj zo strany tvorcov zákona z MŽP, ako aj zápornému stanovisku výboru NRSR pre životné prostredie a ochranu prírody, uvedených **159 samostatných orgánov miestnej štátnej správy prežilo len 6 rokov**. Už 4.7.1996 ich zrušil zákon č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy, keďže o reforme miestnej štátnej správy bolo vopred politicky rozhodnuté s demagogickým tvrdením, že „štátnu správu treba priblížiť občanom“.

Naopak, OÚŽP a ObÚŽP začlenili „ďalej od občanov“ do **8 krajských úradov (KÚ)** a **79 okresných úradov (OÚ)**, pričom ich zredukovali na **odbory životného prostredia** s úbytkom pôvodných zamestnancov/systemizovaných miest z 1869 na 1273, teda o 596 (32 %).

Nielenže nedošlo k proklamovanému „priblíženiu k občanovi“, ale aj k zníženiu spôsobilosti a kvality výkonu štátnej správy, čo sa prejavilo v náraste protiprávneho konania, najmä v raste počtu čiernych stavieb a skládok. Následne ich ochudobnili aj o finančné a majetkové prostriedky (autá, počítače, fotoaparáty,...) nadobudnuté z rozpočtu MŽP a polovičnej disponibilnej sumy vybratých pokút (druhá bola príjmom fondu); niektoré presťahovali do horších priestorových podmienok. Kvôli SIŽP sa však tento sedemkrát novelizovaný zákon SNR č.595/1990 Zb. zachoval a zrušil ho až zákon č.525/2003 Z. z., ktorý NRSR prijala 5.11.2003.

K **obnove úradov životného prostredia** došlo o 8 rokov od 1.1.2004 na základe **zákona č.525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie**. Jeho návrh v gescii J. Klindu, predložil na schvaľovacie konanie minister životného prostredia L. Miklós. Vzniklo **8 krajských úradov životného prostredia (KÚŽP)** s právnou subjektivitou, ktorých organizačnou súčasťou sa stalo **46 obvodných úradov životného prostredia (ObÚŽP)** s administratívnou nezávislosťou v rozhodovaní podľa príslušných zákonov v systéme environmentálneho práva. Okrem rozhodovania na prvom stupni predstavovali aj druhostupňové odvolacie orgány v prípadoch, keď na prvom stupni rozhodovali mestá a obce. Táto štruktúra síce už nedosahovala takú racionalitu ako predošlá, ale existencia až 8 krajov bolo potrebné rešpektovať.

Zákonom č.345/2012 Z. z. o niektorých opatreniach v miestnej štátnej správe bolo najskôr znova bez objektivizácie a patričného zdôvodnenia od 1. 1. 2013 **zrušených všetkých 8 KÚŽP**, ktorých pôsobnosť prevzalo **8 obvodných úradov životného prostredia v sídle kraja**; následne kumulovane **8 obvodných úradov v sídle kraja**. Potom zákonom z 19. 6. 2013 č.180/2013 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy došlo **opakovane k zrušeniu samostatnej miestnej štátnej správy starostlivosti o životné prostredie**, opätovne na základe politických rozhodnutí bez vyhodnotenia racionálnosti takéhoto postupu (tentoraz však vydržala skoro 10 rokov).

Jej kompetencie prevzalo v 79 okresoch s účinnosťou od 1. 10. 2013 celkove **72 okresných úradov (OÚ)**, na ktorých vznikli **odbory starostlivosti o životné prostredie**.

V rámci „racionalizačných opatrení“ sa tak počet úradov pre životné prostredie v pôsobnosti Ministerstva vnútra SR navýšil o 26.

K tomu treba prirátat' útvary pre životné prostredie na úradoch samosprávnych krajov a na úradoch mestských samospráv.

Doteraz nikto nezrátal **koľko zamestnancov vo verejnej správe zabezpečuje starostlivosť o životné prostredie**, pričom viacerí kompetentní ani nevedia čo všetko v ich pôsobnosti spadá do tohto odvetvia kultúrnej ľudskej činnosti a koľko prostriedkov (v rozpočtových kapitolách / podkapitolách / položkách) sa na túto činnosť ročne plánuje a vynakladá.

Záver

Mnohí sa nazdávajú, že súčasťou starostlivosti o životné prostredie sú len čistiarne odpadových vôd, verejné vodovody a kanalizácie, rybárstvo, protipovodňová ochrana, ochrana vodných zdrojov, ovzdušia a chránených častí prírody, odpadové hospodárstvo a okrajovo environmentálna osвета.

Neberú do úvahy kompletnú environmentálnu infraštruktúru, územné plánovanie, stavebný poriadok, environmentálnu bezpečnosť a vhodnosť stavieb a zariadení, ochranu nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok a parkov, ochranu lesov, pôdy a zelene, ochranu pred nebezpečnými fyzikálnymi, chemickými a biologickými faktormi životného prostredia, starostlivosť o cintoríny, verejný poriadok, environmentálne vzdelávanie na školách, mimoškolskú environmentálnu výchovu, zabezpečovanie environmentálneho práva, environmentálnych opatrení v doprave, energetike a iných hospodárskych odvetviach atď.

Zabúdajú, že environment je všade okolo nás a my sme jeho súčasťou; od nás závisí ešte ako dlho. V čase úpadku rezortu životného prostredia po roku 2007 MŽP so Slovenskou agentúrou životného prostredia (SAŽP) prestalo pracovať aj na metodike určovania a vyhodnocovania týchto skutočne verejných „zelených financií“ v štátnej správe a v rámci samospráv, ktoré by štatisticky preukázali, že realizácia preventívnych a nápravných opatrení na udržiavanie a zlepšovanie stavu nášho životného prostredia je nevyhnutnou súčasťou nášho bežného života a jeho kvality.

Pritom tieto prostriedky sú naozaj vynakladané v prospech všetkých daňových poplatníkov a občanov Slovenska. Od nich závisí možnosť aj ďalšieho využívania úžasného potenciálu a prosperity našej krajiny, zachovanie hodnôt a krás jej kultúrneho a prírodného dedičstva.

ADRESA AUTORA

RNDr. Jozef Klinda

Envirokabinet Halič, Halič, Slovenská republika

e-mail: jozef.klinda@gmail.com

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.